

1000

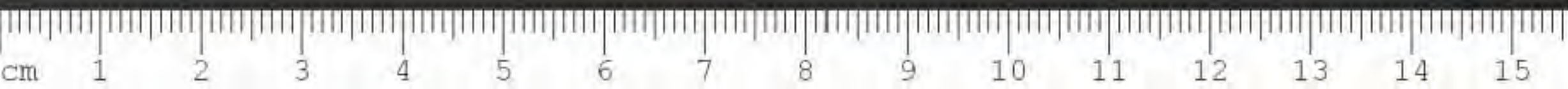
54RV

000

Y
77

11/2V

100

in - 4°

P. 83

M. 1000

Rei.

unus

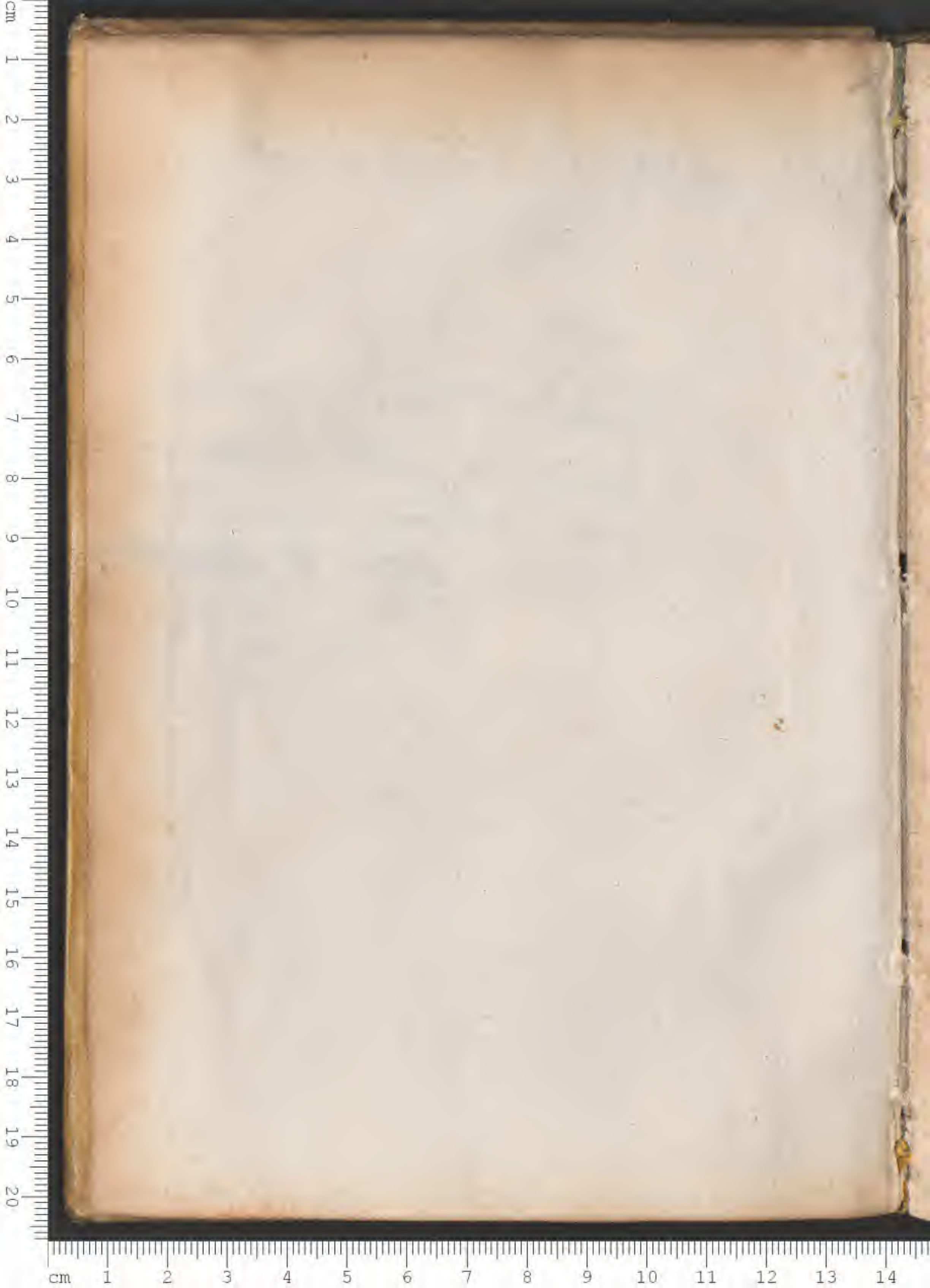
Fabulae Aesopi cum commento

Seneca de quattuor virtut. car.

(ann. 1500) Liber Catherinis (manque le fol. 1.)

Facetus (~~Facetus~~ ~~Facetus~~ ~~Facetus~~)
Jehan^m Trepperel
Paris 1491-1508

Facetus

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Prohemium.

Seneca in libro de quatuor virtutibus in capl de continētis
dicit. Sermones utiles magis q̄ faceros et affabiles ama-
rectos poti⁹ q̄ obsecrantes. Insequentes igit̄ hāc autori-
tate non curemus si libellus p̄ns nō rhetorice siue multū or-
nate loquat̄: sed dū taxat ea q̄ sunt dicēda dicat. In p̄ncipio cui⁹ vt ī aliis
sex querunt̄ per ordinē scz cā materialis: efficiēs: formalis: et finalis. quis
sistitulus et cui parti philosophie supponit̄. Causa igitur materialis siue
materia huius libri sunt mores hoīm: et p̄cipue inueniū. non om̄s: s; soluz
illi de quibus catho nullā fecit mentionē. Causa formalis est duplex scz.
tractatus et tractandi. Forma tractatus est modus diuisionis. Diuiditur
nāq; iste liber in p̄hemium et tractatū. Prohemium em̄ incipit hic. Cuz
nichil vtilius et tractatus incipit. Cum nichil absq; deo et c. quiddē tra-
ctatus continet tria capitula vt postea dices. S; forma tractandi ē modus
p̄cedendi q̄ est metricus et hexameter siue heroicus. Fuit em̄ inuentum
utuo genus metroꝝ ad gesta heroum describenda: vt. Virg. ī libro eney-
dos: s; tādē vlu nro sic aboleuit vt in quolz gñe dicēdi vnusquisq; hoc
vtafmetroꝝ gñe. Cā x̄o efficiēs fuit quidam regēs parisiēsis q̄ vt dī no-
minabat̄ facer⁹ q̄ quēcunq; videbat scolares siue scolasticos suos in mori-
bus deficere nitebat̄ circa om̄s mores p̄dicta et documēta cathonis eos
rearguere. Et q; pluries nō poterat autoritatē in cathone reperire que
defectui scolariū coaptaret: et p̄cipue p̄statu ecclesie et mēse medita-
tus est documēta agregare oīa q̄ ab eodem cathone in morib; extiterāt
p̄termissa. qd̄ et tandem perfecit. et noīe suo suū opus noīauit. Cā finalis
ē vt cathone cum hoc libro intellecto et memorie commēdato apd̄ deum
vel p̄ximū siue nosmetipsos nunq̄ in moribus vacillemus siue modo er-
remus quoquo. et sic finaliter ad felicitatem eternā peruenire valeamus
Titulus hui⁹ libri est. Incipit ethica morosi faceti. Et supponit̄ philoso-
phie morali. Solent em̄ sic scribi cōmunē. Facetus est quidam liber me-
tricus a magistro faceto editus. loquēs de p̄ceptis et moribus a catho-
ne in sua ethica om̄ssis Et dī facetus per ethimologā quasi fauēscetus
id est placens tamē dictis q̄ factis in populo.

Quam nichil utilius humane credo saluti
 Quam rerum novisse modos et moribus uti.
 Quod minus exequitur morosi dogma cathonis.
 Supplebo pro posse meo monitu rationis
 Assint ergo rudes sitientes pocula morum.
 Hinc fontem poterunt haurire leporis odorum
 His quoque cunctis parit ortulus undique flores
 Ex quibus indocti poterunt excerpere mores.

De actor ponit probemium sui libri in quo ipse ostendit que fuit causa
 mouens ipsum ad hoc opus agendum: dicens sic cum ego facer? non videam
 aliquid maioris commodi vel utilitatis et maxime in iuuenibus qui sciri
 cognoscere modos rerum: ut rebus secundum debitos et ordinatos mores utantur
 uenis quilibet non monitus ab aliquo alio quam a ratione et a charitate conatus
 pro posse meo aggregare ea meorum documenta quae morosus catho omiserat. Et
 non dico hoc propter iam adultos et intelligentes: sed propter rudes qui nesciunt mo
 res quos in pluribus locis debent habere. Nam tales poterunt ab hoc libro extrahere
 mores quibus indigent sicut illi qui indigentes resibus et floribus intrant ortum
 ad hoc quod volunt habere extirpandum. Construe. O filii cum ego facer? nil pro
 non et aliquid: non credo aliquid esse superius utilius saluti humane id est homini quam novisse
 id est cognovisse modos rerum et uti moribus. ego supplebo pro meo posse et solo
 monitu rationis illud quod dogma cathonis morosi executus minus id est de quo
 catho non loquitur ergo rudes sitientes volentes habere pocula morum as
 sint id est intendat quia ipsi poterunt haurire id est extrahere hinc id est ab hoc libro
 fontem id est originem odoris leporis id est eloquentie quos id est certe hic ortulus pa
 rit id est tradit undique id est ab omni parte flores cum fructu ex quibus indocti id est in
 sapientes poterunt id est valebunt excerpere id est extrahere mores

Quam nichil absque deo sit proficui vel honoris.
 Primum regna dei quaeras in omnibus horis
 Et sic omne bonum tibi plenius adiicietur
 Quisquis deo seruit: regnare deo perhibetur.

De incipit tractatus quod diuiditur in tres partes secundum quod sunt tria capi.
 In primo enim capitulo actor determinat de his que pertinent deo In secundo de
 his que pertinent primo et in tertio de his que pertinent sibi ipsi. primum incipit
 Cum nichil absque deo. Secundum hic. Rusticus est vere et tertium hic. Assumo
 illante in primo etiam determinat de quo dictum est. Et tamen in primo capi. quod in
 aliis semper praecedit per binos et binos versus: nisi forsitan ubi sententia ita se habet
 quod expedit ut quatuor versus iungantur: sed hoc est raro. dicit enim sic in his qua
 tuor primis versibus: quod cum ita sit quod nullus proficui siue commodus nullusque ho
 nor possit esse absque deo: nos debemus primo et ante omnia immo super om
 nia querere regnum dei scilicet paradisum: quia illo habito habebimus
 omnia que possunt haberi Et quantum ad hunc mundum habebimus plenitudinem
 Ait.

nē bonorū seruizō deo mādatis eius obediendo. Nā quicūq; seruit deo ille regnat ⁊ prosperatur ī hoc mūdo: q; quicquid ei de; accidat ēt seip; contētatur sicut iob qui dicebat. Si bōa suscepimus de manu dñi mala quare nō suscipiamus: dñs dedit: dñs abstulit: sicut dñs placuit ita factū est: sit nomen dñi bñdictū. Con. cū. nihil p nom et aliquid: cū aliquid pro fici vel honoris non sit absq; deo. tu qneras primū .i. primo. regna dei in omib; bonis et sic oē bonū aducies .i. adiunges. tibi plenius .i. magis plene. nā. quisquis .i. quicūq;. seruit deo phibet .i. dicitur. regnare iux illud Seruire deo regnare est.

Solum crede deum: quem credis semper adora.

Et quicquid facias quod ad ipsum spectat honora.

¶ Illic actor dicit q; tu debes credere in vnum solū deū q; est pater fili⁹ ⁊ spū sanctus. et illū adorare et non ydola vel alias creaturas. et quicqd; tu facias tu debes facere. ppter honorem dei: ⁊ debes honorare oēs res que deo ptiuent. Con. tu. crede solū .i. vnū deū esse et non plures. ⁊. adora sē per. i. omni tempore illū. quē credis. esse. deū ⁊ quicqd;. i. quicūq; facias honora. illud. quod spectat ad ipsum .i. sibi pertinet.

Ecclesiam cleruq; dei decorare labora.

Et laudes vtriusq; tuo pro posse decoza.

¶ Tu debes honorē ipendere ecclesiis. s. deponendo p̄leū b̄rretū aut ea que in capite geris qñ transis ante ecclesias: ante cruces et an̄ alias res sacras. Similiter qñ tu transis corā sacerdotibus et aliis p̄sonis dignis et semper de talibus debes dicere qd bonū est et qd ad laudē ip̄or ⁊ p̄riet. Con. tu. labora decozare ecclesiam que p ⁊ clerum dei] .i. sacerdotes de corā p tuo posse laudes vtriusq; .i. tā ecclie q; sacerdotum.

Sacro cancello si quis sedet atq; moratur.

Ni legat aut cantet aut offerat egrediatur.

¶ Tu nō debes intrare chorū nisi velis facere vnū de trib⁹ scy vel offerre aliqd; deo aut cātare: aut aliqd; diuini officii legere. ¶ Cō. si quis i alio quis sedet atq; moratur sacro cancello. i. in choro. talis supple. egrediatur ni p nisi legat aut cantet aut offerat.

Quācito templa subis recolas cur sis homo natus

Aut lege aut canta vel christofunde precatus

¶ Tu debes ī introitu ecclie memorari cursis nat⁹ homo. q; scy ad beas tas celi sedes habendas. ⁊ ideo in ecclia non debes aliud facere nisi. lege re aut cantare aut xp̄o p̄ces fundere. Con. qñcito tu subis templa. i. ī introitu ecclie. ⁊ recolas. i. memoreris. cur tu sis natus hō: per lege aut canta aut funde precatus. orati ones christo.

Quando deo seruis vtrunq; genu sibi flecte

At homini solum reliquum teneas sibi recte.

¶ Tu debes dñ tu cōtū ecclesia et seruis deo. s. dicendo horas vel audiendo missam flectere ambo genua. ⁊ si seruias hominibus tu potes ⁊ debes saltē p̄ncipib; flectere vnicū genu et reliquū tenere recte. s; deo tu debes

Faceti.

ambo genua flectere. ¶ Con. qñ tu seruis deo flecte sibi vtrumq; genua
ast] p s; s; flecte hōi solū] .i. vnicū genu ⁊ teneas reliquū] genu recte

Quando sacerdoti cultum famularis ad are

Ambabus manibus quicquid agas famulare.

¶ Tu debes seruire sacerdoti in missa et in aliis sacramentis ambabus
manibus ⁊ non vnica dñ taxat: nā seruitiū vni⁹ man⁹ hōi ⁊ creature pti
net: seruitiū dñ duar⁹ dñ ptz. ¶ Con. qñ tu famulari] .i. seruis [sacerdoti ad
cultū are]. .i. alteri [qñ qd agas tu famulare] .i. seruias ābab⁹ manibus.

Semper vtriq; tuo memento parere parenti

Sic eris longeuus vitaq; honore fruenti

¶ Tu debes eē obediēs patri tuo ⁊ matri tue nam hoc faciēdo tu vīues
dieu in p̄speritate cū abūdātia honoris: ⁊ hoc deo p̄mittēte q̄ ita fieri p̄
cepit. ¶ Con. tu memento parere] .i. obedire [p̄vtriq; parēti tuo] scz patri
⁊ matri [tu eris sic lōgeu⁹ in vitas] ⁊ et [tu eris sic fruens honore]

Non facias aliis que tibi minime fieri vis.

Sic xp̄risto placidus et amicus habere cuius

Tu non debes facere aliis illud qd nolles tibi fieri. nā hoc faciēdo tu es
ris placēs xp̄o et quibz vocabit te amicū: ⁊ sic eris dilect⁹ a deo ⁊ ab hōi
bus. ¶ Con. tu [non facias aliis hōibz illud [qd minime] p nō [vis fieri
tibi. tu habebere] .i. habeberis [sic] .i. taliter. placidus] .i. placens xp̄o.
⁊ habeberis inq; sic. amicus cuius. i. cuiusq;.

Sis humilis mediante modo: nimium fugiatur

Qui nimis est humilis hic stultus adesse putatur.

Tu debes esse humilis apud deū ⁊ hoīes. qz nichil deo ⁊ hoībz magis
displicet q̄ supbia: verūtñ scdm statū tuū ⁊ stationē tuā tu debes seruare
grauitatē cōcedētē tuo officio: maxie apd tuos subditos. nā aliter ip̄i tene
bunt te nō tanq̄ supiorem s; vt seruū ⁊ inferiorem: qd statim cōuertere
in maximū tuū detrimētū. ¶ Con. tu sis humilis. simplex. modo median
te: qui nimis est humilis hic adesse putatur. i. creditur. stultus. i. fatuus.

Noli priuatus nimis aut affabilis esse

Qui nimis est priuatus eum vitare necesse.

¶ Tu debes esse sociabilis inter om̄s gētes ⁊ maxie inf̄ pares ⁊ inferio
res tuos: s; tñ seruādo modū. nā qñ quis est nimis p̄uatus: talis p̄ hoc
statim pōt despiciere alios aut despici ab aliis. nā. nimia familiaritas pa
rit contēptū: ¶ Cōstrue. tu. noli esse nimis p̄uatus aut nimis affabilis:
necesse est vitare. illum. qui nimis est priuatus.

Sis iustus qui iusticie finaliter heret

Ipsius semen nunquam panem sibi queret:

¶ Tu debes esse iustus. nā homo iustus reddit tā deo quā p̄ximo qd suū
est. ⁊ de illo scribit in ps. Nunquā vidī iustū derelictū: nec semen eius que
rens panē ¶ Construe. tu. sis iustus. nā. p qz: quille. qui heret. i. adheret

Aui

insistite finaliter nunquam pro non unquam semel eius non habet unquam panem sibi
Triplix fidei teneas qui fidus habetur.

Supra multa aut hic vel in celis statuetur

Tu debes habere fidem fixam in charitate tripliciter scilicet erga deum antequam creator
 rem tuam illum diligere supra te. potestatem erga te ipsum postponendo bona terrena
 tua tibi metipsum. postremo erga proximum tuum non eam ledendo in aliquo quod ei
 non feceris non dubites quoniam deus qui est bonorum omnium retributor aut in hoc se-
 culo aut in alio reddet tibi mercedem opportunam. **Construe** tu teneas fidem tri-
 pliciter fidei. scilicet erga deum reipsum et proximum: nam ille qui habetur opus statuet supra
 multa. vel hic. in hoc mundo aut in celis

Sis celer ad quemvis sermonem percipiendum.

Sis piger ad quemvis verba relata loquendum

Tu debes esse satis levis ad quemlibet loquentem. audiens. verumtamen tu de-
 bes esse tardus ad referendum audita. et maxime quoniam illa sunt multius valoris
 aut christianius circa damnum alicuius. **Construe** tu. sis celer. id est levis. ad per-
 ciendum. id est audiendum. quemvis. id est quemcumque sermonem. sed tu. sis piger ad lo-
 quendum. id est referendum: quis. id est quicumque verba relatus tibi.

Ad ventum curras. ad vindictam pigriteris

Ad pacem properes. ad iurgium ne gradieris

Si tu offendisti aliquem tu nunquam debes habere bonum sonum nisi prius per-
 tita venia. scilicet si aliquis fecerit tibi malum nunquam gratias de eo vindictam. nam illam
 deus retinuit et habere voluit. ipso dicente. Michi vindictam et ego retribu-
 am. Similiter si tu potes ponere pacem inter aliquos litigantes: ad hoc facies
 dum toto corde anheles. scilicet nunquam sis in loco iurgi aut cum litis. quoniam illud est
 malorum officium. **Construe** tu. curras ad ventum. scilicet pigriteris. id est pigre te
 reddas. ad vindictam. properes. id est festines. ad pacem. et ne gradieris. id est non in-
 troieris. ad iurgium. id est lites.

Omni tu tribue pro christi laude petenti

Si tibi res desit: des verba benigna querenti

Tu debes dare de bonis tuis omni homini petenti pro laude et in no-
 mine christi. et si tu careas vnde tribuas. saltem da illi qui petit verba benigna
 et non rudia scilicet dicendo amice vel amica frater vel soror deus sit vobis in
 auxilium. **Construe** tu. tribue. id est dona de bonis tibi a deo datis. omni.
 petenti tibi pro laude christi si res desit tibi da querenti. id est illi qui querit. ver-
 ba benigna

Si dare vis placide dando tua munera ride

Si des plorando perdis tua munera dando

Si vis aliquid alicui dare. tu non debes ostendere faciem tristem illi cui tu
 das scilicet alacrem et ridentem. nam si aliter facias ille cui dabis statim cognoscet quod
 tibi durum est sibi illud dare igitur nullas aut saltem paucas apud te habebit
 gratias. **Construe** si tu vis dare placide. ride dando tua munera. nam si tu
 des aliquid. plorando. tu perdis tua munera dando. illa.

**Obsequiū prestare tuū sis cuiq; paratus
Retribuet quia pro meritis aliquis tibi gratus**

Tu debes sēp esse paratus ad faciendū oībus seruitiū & placitū. nā licet multisint ingrati & nō reddāt tibi scdm merita. verū tñ de⁹ pmittet qvñ⁹ veniet q̄ reddet retributiōem p oībus q̄bus in vita tua bñfeceris. **Con.** tu [sis paratus. i. preparat⁹] [prestare. i. tribuere] [obsequiū] i. seruitiū [cuiq; qz aliquis gratus retribuet tibi pro meritis]

Si tibi seruerit aliquis. sua premia tecū

Ne retinere diu cures si diligis equū.

Si tu habeas aliquem hoīem famulantem et seruientem tibi: tu nō debes reuenire mercedem sui operis. nam scriptū est in testamēto veteri. nō manebit apud te merces. mercenariū tuūsq; in crastinū. et ideo si diligis equitatem statim redde seruientibus tibi quod debes. **Construe** [si alius quis seruerit tibi] ne [p non: non] cures retinere diu tecum sua premia si tu [diligis equum] id est equitatem.

Omni spiritui non credas. nam latet anguis.

In verbis quis decipitur simplex cito sanguis

Tu nō debes credere quicqd audis. i. illam multū hoīes et maxime pñces ppter nimiam & facilem credulitatē incidunt in multa incōueniētia. et multe psonae simplices decepte fuerūt. qz nimis faciliē dictis aliorū ad. bēserūt. ideo caue ne qd faciliē audias ac imoderate credas. **Con.** tu [non credas omī spiritui. anguis] i. serpens [latet in verbis quis. i. qbus] [simplex sanguis] i. humilis homo] cito decipitur

Sermo brevis verusq; tuo procedat ab ore.

Os mendax animam male vite priuat honore :

Tu debes cauere ne vnquā i sermone tuo si nimiam plixus. & sup omīa ne mendax reperiaris in verbis tuis. Nam os mendax occidit animā suā ppter mendaciū. et totaliter priuat homīem honore. **Construe** [sermo. i. loquela] [brevis: q;] p et [verus procedat ab ore tuo. os mendax priuat male] id est inique [animam] hominis. honore vite.

Risus ab ore tuo pius et rarus videatur.

Per crebros risus leuitas in corde notatur

Tu debes in rebus tuis esse letus & hilaris. Nam vt scribit in puerbis animus gaudens etatem floridā facit. spūs tristis exsiccāt ossa verū tamen tu non debes ppter gaudium vnquā moueri ad risum immoderatū. nam qui immoderate aut muliebriter ridet statim scultus esse iudicatur. **Con.** risus videatur ab ore tuo pius et rarus. leuitas notatur in corde p risus crebros. i. nimis sepe factos.

Ne rideas solus quia risus solius hoīs

Prauus vel stultus reputatur omnibus oris

Si tu rideas caue ne rideas solus. nā risus solius. i. vnus sol⁹ hoīs reputat esse prauius vel stultus in omī tēpore. **Con.** ne. p non: non ride solus

A iii

quia risus solus oris putatur omnibus hominibus. id est in omni tempore esse
sultus vel prauus

Nocte dieq; tuis tria sunt herentia costis.

Immundus mundus. caro curiosa. sedus hostis.

Tu debes tã die quã nocte cauere ne cadas i peccatũ. nam habes t es
inimicos qui non cessent te temerare. s. carnem propriam. hunc mundum. ⁊
dyabolum. et ideo stude ad resistendũ eis. **Con.** Tria. i. tres res. sunt her-
rentia. i. adiuncta. tuis costis. i. corpori tuo. nocte. i. per noctem. q. pro
et. die scz. mundus immundus. i. maculatus: caro: tua. curiosa: ⁊ hosti-
ferus. i. crudelis indefinenter

Hec et quicquid eis appendet id ipse iuberis

Alit quecũq; vides hec propter amare teneris.

Ad bene resistendũ tribus inimicis tu debes cauere ne ponas amorem
tui animi i his tribus vel in aliquo illorũ: sed odio habeas quicquid depẽ-
det ex talibus. omne vero residuũ qd non dependet ex his tu potes amare
Con. Tu. iuberis. i. precipieris. odisse. i. odiuisse hec tria predicta. ⁊ quic-
quid: i. quecũq; res. appendet. i. dependens est ex his. **Alit** teneris amas
re quecũq; vides preter hec.

Celum/ mors/ orychus: et quicquid deniq; possint

Ante tue mentis quocũq; meas oculos sint.

Ad seruandũ te ne cadas in pctũ tu debes sp hñe tria añ oculos tue mētis
scz gaudia paradisi. mortẽ tuã. ⁊ dolores inferni. **Itã** memoria horũ trium
est causa vitandi plurima mala. id est ista nunquã te ptereant. **Con.** Celum. i.
gaudia paradisi. mors tua orychus. i. dolores inferni. ⁊ quicquid. ista. tria
possint. pro te. sint añ oculos tue mentis quocũq; que meas. i. ambules.

Quid sis. quid fueris: quid eris semper memor eris

Solue libens ne te feriat vindicta tonantis.

Si similiter si vis cauere a pctis tu debes meditari qd tu es. qz tu es vnũ
corp⁹ subiectũ infinitis miseriis. qd fueris. nã tu fuisti ex parte pñs ⁊ ma-
tris vna res feridissima ⁊ abominabilis. qd eris. nam eris esca fetens pre-
parata vermibo. q si consideres seruabunt te a preparatione multorum
delictorum. **Con.** Tu. eris sp memor qd sis: qd fueris: qd eris. tu. subiectus
eris. i. subiectus eris. sic minus atq; minus peccatis

Si tibi contigerit aliquid promittere sanctis.

Solue libens ne te feriat vindicta tonantis

Si tu es in aliqua necessitate. s. vel infirmitatis vel alterius rei: ⁊ ad te
releuandũ tu pmittis aliqd deo vel eius sanctis. cauere deficias qd redẽ-
dũ illud qd pmisisti: ne deterius aliqd tibi contingat. **Con.** si contigerit
id est si euenerit. tibi pmittere aliqd sanctis. tu. libens. i. volens. solue
illud qd pmisisti. ne. p vt ⁊ non: vt. vindicta tonantis. i. dei. non feriat.
id est percutiat. te.

Quere necessaria. sed non cumulare labora

Sed cumules vbi suprema statueris in hora:

¶ Propter peccatū suū fuit condēnatus adam p se et suis. dicēte dño. In sudore vultus tui vesceris pane tuo et c. q postquā vera sūt tu debes laborare oī tpe debito ad hñdū illū qd est tibi necessarium. s; hoc tali modo q ne minem ledas: nec auarus dicaris. S; si cumulare velis cumula bona spūalia p elemosynas: orōnes: et ieiunia. Con. tu. quere necessaria. i. res necessarias: sed non labora cumulare. i. congregare bona tpalia. sed cumules. i. congreges. vbi. i. in illo loco in quo. statueris. i. ordinatus eris in suprema hora. i. in fine vite tue

Usurariorum / p̄donum / presbiterorum /

Castigatorum / minorum / canonicorum /

Natam / vel viduam ne ducas: his quia dantur.

Res male quesite. que iustus ānihilantur

¶ Si tu vis hñe vxore caue ne accipias filias hoīm sequētū. s. usurarioꝝ latronū. p̄sbiteroꝝ. nec illoꝝ qui ppter sua demerita receperūt punitioēz in publico: mimorū. s. alloꝝ q ducūt tympanū vel aliud instrumentū tale: aut canonicorū. nā oēs tales non possūt assignare dotē suis filiabus. nisi de rebus male acquisitis de qbus tertius non iam gaudebit heres. Con. ne. pro non. ducas natā vel viduā. hoīm sequētū. s. usurarioꝝ. p̄donum. i. latronū. p̄sbiteroꝝ. castigatorū. i. illoꝝ q pena receperunt in publico mimorū. i. illoꝝ q ducūt instrumenta ad chorizandū. aut canonicorū. qares qsite. i. acqsite. male. i. iuste dantur his. supradictis. que res. i. que bona. ānihilantur. i. depōnūt. iustis. i. iusto dei iudicio.

Ne cupias fieri diues vel inops. vtriusq;

Affectas medium: sic tutus habebis vsq;

¶ Si tu vis viuere feliciter in hoc mūdo eo modo quo possunt hoīes feliciter viuere: tu debes cauere ne fias diues: qā homo diues nūquā quiescit etiā debes cauere ne decidas in nimiam paupertatē. sed status securior et tutior ē habere bona temporalia citra diuitias et vltra paupertates. et sic vtriusq; teneas medium. Con. Ne. p non: non. cupias fieri diues. vel inops. id est paup. affectes. i. desideres. medium vtriusq;. tu. habebis vsq;. i. vbi q;. sic. id est taliter. tutus. id est securus.

S; videas aliquem casurum siue cadentem.

Non ride. sed eite prebe compatientem.

¶ Si tu videas aliquē vel aliquā cadentē aut ppter ebrietatē. debilitatē firmitatē vel a casu. tu non debes ridere sicut multi faciūt q letant cū vident aliquē dānū aliis euenire. sed ad talē debes currere cū subleuādo. et debes inq̄rere ab eo si in aliq fuerit lesus. et te eidem cōpatientē demonstrare. Con. Si tu videas aliquē casurum. i. dispositū ad cadendum. vel si videas aliquem. cadentem ne ride. sed prebe te ei compatientem. i. sū patientem

Quicquid agas non pande tua secreta marite.

Unde tibi nasci possunt decrimina vite:

Inter cetera cane ne manifestes siue reueles tua secreta vxori tue. nam multis viris cōtigit se valde penitere: q̃ sua secreta reuelauerūt vxorib⁹ suis. Nā quāto districti⁹ aliq̃s eas hortat aliqd celare: tāto feruēt⁹ cupiunt illud reuelare. Con. quicquid .i. quācunq̃ rem. agas: ne: p̃ non. non. pen das. .i. manifestes: secreta tua marito. .i. vxori tue. vnde. i. a qua parte. discrimia .i. obprobria. vite. tue. possint. .i. valeant. nasci. .i. oriri. tibi

**Quicquid agas non obicias tua munera cuiquā
Hic mos vsq; mouet mentem mulieris iniquam**

Si tu fecisti aliqd bonū aliqbz psonis tu nō debes ipsis vnquā i ppera re bonū p te factū Nam benefacere postea peniteri debñ factū est factuz vni⁹ cordis mliebris. Con. Quicqd. .i. quācunq̃ rem. agas. .i. facias. non obicias: .i. non improperes. cuiq̃ tua munera. hic mos. id est iste modus. mouet mentem iniquā mulieris

**Si secretarum seriem vis noscere rerum
Ebrius. insipiens. pueri dicent tibi verum**

Si vis cognoscere ordiem rerū secretarū. tria sūt hoīm gñā q̃ dicent tibi quicqd scient. Primo ebrii. nam ebu⁹ nūquā respiciat ad hoc qd pfert: ita leuiter pfert snū incōmodū sicut cōmodū. Similiter hoīes stulti ⁊ fatui. ⁊ eodē modo pueri. ⁊ id est cauendū a talibz. Con. Si tu vis noscere seriē. .i. ordiez rerū secretarū ebrius: insipiens: et pueri dicent tibi verum

**Si quis in occursum veniat vultu tibi grato.
Teq; salutet. eum tibi nil male belle putato**

Hic ponitur vnus modus per quem poteris cognoscere amicum tuū ⁊ etiam que debes seruare apud eum quem vis tibi fieri amicū. si tu videas vnū hoīem venientem ad te directe et qui salutet te. tu potes constāē dicere. hic non venit ad michi nocēdū. Et eo modo facere debes apud eū quem speras amicū tuū. Con. si. quis. .i. aliq̃s. veniat in occursum tibi vultu grato. q̃. p et ipse. salutet. te. nil. p non et aliquid. non putato eum velle male. id est maliciose. tibi.

Mutis et tacitis vti nolito susurris

Nam raro fundatur in his fidei bona turris

Tu non debes cōfidere in duob⁹ gñib⁹ hoīm. .i. in illisq̃ nimīū loquuntur nam tales: aut stulti. aut hebrei. aut pueri esse dicunt. nec etiā i illis q̃ maliciā eorū occultādo celāt qd in tpe iracūdie nimīū atrociter reuelāt. quare non est i talibz cōfidendū. q̃ ⁊ si tales raro loquūt. nunquā sine dāno aut alioꝝ vitupio loquunt. Con. Tu. nolito vti susurris. .i. murmuratiōibz: nolito vti mutis ⁊ tacitis. nam bona turris fidei raro fundat in his

Disce puer sitiens quem dat sapientia fontem.

Clausum quinq; seris tenet hunc cellum prope montes

Doctorem reuerere tuum sapientia p̃miam:

Sic tibi dat clauem linguam quā dicis optimam

Quere: recordare. retine. lege sepe relecta

Sic oēs clauēs tibi dat sapientia recta

Quinq; assignāt esse clauēs sapie. Prima ē honorare doctore suū cū amore et amore. Secūda ē diserte loq; et assignare dñam inf dictōez et dictōez alī rōe orthographie. aliqñ rōe accent⁹. Tertia ē frequē q̄rere ea q̄ ignorānt. Quarta ē memorie cōmēdare ea q̄ q̄s sciuit. Quinta ē indefesse relegere et frequētare et in vsū cōtinuū cōuertere ea q̄ q̄s sciuit. Et iste q̄nq; clauēs fingūt a poetis fuisse ī pede q̄ pegari: q̄ erat pleomiliti. dñ ip̄e equ⁹ percussit pede suo mōtē eliconē. ex q̄ percussioe orit⁹ est fōs musar. de q̄bz fōre et mōte nō cessāt loq; poete. Cō. D. puer. tu. sities disce. i. adisce. fontē quē sapia dat. ip̄a īquā sapia. t̄z hūc fontē. clausū q̄nq; seris. i. q̄nque clauibz ppe mōtē celsum. i. altū. Sapia dat sic tibi p̄mā clauē reuerere. i. honora. tuū doctorez. i. tuū magistrū. et ip̄a īquā sapia. dat tibi clauē scđam. si dicis ea q̄ dicis linguā opimā. i. disertā et post. q̄re. ea sup. q̄ ne scis pro tertia clauē. recordare siue retine. p quarta. et lege sepe relecta p quinta et vltima. sapia recta dat sic tibi om̄s clauēs]

Ne ieo nūquā de sexu praua loquere

Sed quācunq; vides pro posse tuo venērare

Tu nūquā debes dicere aliq̄d fpe de muliere. nā sunt aliq̄d q̄ nō p̄nt abstinere nisi ab ore eorū x̄bū. pcedat fpe. et in locis siue factis at aliis ludis sp mulieribus mala loquuntur. s̄z si in seip̄os inspicerēt. pcul dubio magis fplā viderēt. Cōn. Nūquā. p non et vnquā. tu non loquere. i. loquaris. vnquā praua de sexu femineo. i. de mulieribz. s̄z p toto tuo posse venerare. i. veneraberis. quācunq; muliere. vides. dūmō sit digna honoris.

Sibi sit coniunx sēper parere parata

Excolat hanc ueneretur amet tua gratia grata

Si tu sis homo vxoratus et deus int̄m te iuerit q̄ vxor tua sit de bonis ita q̄ ip̄a sit ī oibz tibi obediēs. tu debes ex hoc deo grās agere. nam paucissimi sunt q̄bz de⁹ tale ptulerit p̄uilegiū. Cōstrue. Si cōiunx tibi sit parata. id est pparata. parere. i. obedire. sēp tibi tua gfa grata. i. placēs excolat. hanc. veneret hanc et amet

Rusticus est uere q̄ turpia de muliere

Dicit naz bete sumus oēs de muliere

Istud ē scđm ca. h⁹ libri ī q̄ actor ponit documēta circa ea q̄ spectant ad p̄xim Et p̄mo dicit sic q̄ sicut p̄us tā semel dictū ē. null⁹ d̄z vnquā praua loq; de muliere. q̄d h maxie cōfirmat assignādo rōez hui⁹ rōiē sic q̄ ille ē vere rustic⁹ et nō vrbān⁹ q̄ fplā dicit de muliere. q̄ om̄s nos vēlm⁹ a muliere. tō malū dicēdo de ip̄is nosip̄os culpam⁹. Cō. ille. sē vere rusticus q̄ dicit turpia. i. res fpes. de muliere. nā x̄e. nos. sumus oēs de muliere

Si tibi sit coniunx lingua manuq; rebellis

Ne secus dāneris eaz de iure repellis

Si tu habeas cōiugē tibi rebellē et durā. tu nō debes pati ab ea q̄d ip̄a

Libër

teneſ a te pati: iō ne ſp ſecū maneaſ in iurgio ⁊ finaliſ ne poſſiſ ppter hoc cū ea dānari: in pncipio corripere eā de viciſ ſuiſ: nā aliſ tu poſſeſ eſſe cā, ſui delicti. ¶ Conſtrue. ſi cōiunx. i. vxor. ſit tibi rebellis lingua. i. p lingua ſuā. tu repellis eā de iure. ſcz caſtigādo me. dāneriſ ſecum.

Si tibi ſit natus peccantem corripere natum

Neue ſuum gratis dicare fouere reatum

¶ Si tu habeas filiū vel filiā quē vel quam videas vel ſcias male agere. tu debes iſtanter eos corrigere: qz aliſ tu eſſeſ cā poſſiſ eorū tā tpalitē quā ſpūalitē. ideo caue ne vnquā i caſtigati euadāt: nā aliſ teipſ cū ipſiſ dā nareſ: ¶ Conſtrue. ſi natus. id eſt filiū. ſit tibi: corripere natum. i. filiū peccantem. neue. pro vt et non: vt non. dicare. i. dicariſ. fouere. i. nutrire ſuum reatum. i. peccatum

Si tibi ſit ſeruus hunc ſub pede ſemper habeto

Ne nimis elatus moueat tibi damna caueto

¶ Si tu habeas vnū ſeruū vel vnā acillā tu debes eos tenere ſubiectoſ obediēteſ tibi. nā ſi tu ſiſ nimis familiaris cū eiſ ipſi ilico ſpnēt te. ⁊ qd pei⁹ ē p ſpaciū tptiſ iſurgēt cōtra te ⁊ poterunt tibi maxie aſſerre p̄iudi ciū. ¶ Con. ſi ſeru⁹ ſit tibi. tu. hēto hūc ſub pede. i. ſub dñio tuo. ne pro vt ⁊ nō. vt ipſe elatus. nimis caueto. vt. non moueat tibi dāna

Uſq; tuiſ faciaſ viciniſ qd ameriſ.

Sic tibi mane bono dum queriſ habere frueriſ.

¶ Tu debes cauere ne alicui vnquā diſplicitū faciaſ: ſz oībuſ placitū p tuo poſſe. nā cōiter dī quod verū ē: qz qd bonū viciniū hz mane bonū poſſi det. ideo facit ameriſ ab oībuſ ⁊ maxie a viciniſ tuiſ ¶ Conſtrue. tu. fa ciaſ qd ameriſ ſvſq;. id eſt vbiq;. a viciniſ tuiſ. frueriſ ſic bono mane dum queriſ habere. illud mane bonum

Si qua nouerca tibi fuerit vel vitricuſ: eſto

Gratuſ. vt alliciaſ ipſoſ cum corde modeſto

¶ Si tu habeas nouercā hoc ē ſi mater tua obiit ⁊ pater tuuſ accepit a liam vxorem. vel ſi habeas vitricū hoc ē ſi pater tuuſ obiit ⁊ mater tūa accepit aliū maritū: tu debes eſſe eiſoē dulciſ tanquā ppiuſ filiū. nām hoc faciendo tu aligabiſ eoſ amorū tuo in eternū. ¶ Conſtrue. ſi qua. i. aliqua. nouerca. vel alicui⁹ vitric⁹ fuerit tibi. tu eſto. eiſ gratuſ vt allici. aſ. i. nutriaſ eoſ. corde modeſto. i. temperato

Si tibi priuignuſ ſit tu ſibi confer honorem

Sic populi laudem matriſq; mereriſ amorem

¶ Si tu habeas vnū fratrem ex parte matris vel patris ſz nō ex pte ābo rū qui ſit p̄or te natus ppter honore parentū tuoꝝ tu debes eū honorare ⁊ diligere ac ſi ex pte amborū tuoꝝ parētū ille foret frater tuuſ vel ſoror tua. nā ſic faciendo hēbiſ amorē vtriuſq;. ¶ Conſtrue. ſi priuignuſ. i. ante natus. ſit tibi: tu conferre. idem honorem. tu mereriſ. id ē deſeruiſ. ſic laudem populi: amorem matris.

Si videas fratres inter se bella gerentes

Neutri confer opem: sed eorum corrige mentes.

C Si tu videas aliquos fratres vel vicinos siue propinquos habentes inter se aliquam discordiam nunquam alteri eorum faues. nam sustinendo unam partem tu incitas aliam in furorem maiorem: sed ambas partes corrige et rebargue. ostendendo damna que possunt evenire propter lites. et iurgia: et eos dulciter monendo ut cessent et sapientibus se submittant. **Con.** Si tu videas fratres gerentes bella inter se neutri. pro non et alteri non confer opem. id est tu uamen alteri. sed corrige mentes eorum

Varo conuiua ne consumptis cito rebus

In breuibus fias mendicus inopisq; diebus.

C Licet sit bonum et honestum quando apparentes: amicos: et vicinos simul se iungere ad comedendum et bibendum. tamen si hoc transeat in nimis frequentatam consuetudinem statim poterit conuerri in maximum damnum. quia in talibus fit magna consuetudo honorum. magna transpositio. et oculi assuefactio. quod est in detrimentum omnium. ideo ne sequaris multum ista conuiua. **Con.** Tu [conuiua] pro ut et non. ut rebus. id est bonis tuis. consumptis cito tu fias in breuibus diebus mendicus. quia pro et inops.

Te tua mensa colat: sed non simile susurris

De decus est si discurrens aliena ligurris.

C Quando tu vis comedere aut bibere noli. accedere ad mensam alienam nam plus expendes in uno prandio in mensa aliena quam de toto die in mensa propria et tu solus expones tantam tabernam in una die: quantum exposuisses cum tota tua familia. ideo nunquam aut saltem tarde dimittas mensam propriam. ut sequaris aliam. **Con.** [Tua mensa colat]. id est detineat te. sed non simile id est assimilaueris susurris id est gulosis de decus est si tu discurrens ligurris. id est gulose comedis aliena.

Dum cibus extat in ore tuo potare caucto.

In vasis offare decet non ore repleto

C Quando tu comedis et habes cibum in ore nunquam debes bibere. nam bibere cibo adhuc existenti in ore est modus nimium rusticus et stultus video prius comedas et ad stomachum cibum mittas quam ad bibendum ciphum vel vitrum capias. nam nullus debet facere in ore suo offas sed in vase. quod tamen facere videris quando ore repleto tibi ciphum ab bibendo accipis. **Con.** Tu cauto potare. dum pro quando. quando cibus extat in ore decet. id est decens est offare. id est offas facere in vasis: et non ore repleto.

Offat in ore rudis. asinus quoque mingit in vndis

Decipis in cacabum si frustra remota recondis

C Asinus et alie bestie sunt istiusmodi nase quod in aqua quam bibunt mingunt et sterco rant aliquando. et sicut illud reputatur vituperabile. ita similiter apud homines quando unus homo in societate aliorum existens iam comedit panem vel offam et iterum panem vel offam quod vel quam mordit iterum ponit intra scutellam vel discum. id est non est accipiendum

Libet

de pane vel offa: nisi secundum quod potest poni intra os ad comedendū
Con. [Asinus rudis offat]. i. offas facit [in ore: q] p et ipse asin⁹ [migit
in vadis]. i. in aquis. tu [decipis]. i. teipsum fallis [si recedis frustra remor
sa [in cacabum] id est intra vas.

Non panem quem bis in disco ponere morde

Nec mapa tergas nasum madidum tibi sorde.

[Si tu habeas unū frustrū panis qd velis ponere intra discū ad caplen
dum salsaꝝ vel aliā rez hmoi: tu debes cauere ne mordeas infra: qz panis
semel morsus nunq̃ debet reuerti ad mensaꝝ. similiter si tu habes nasum
madidū: caue ne tergas illū cū mapa. qua res vtilis talis est. [Construe
[Non morde panē quem vis mittere in disco. Nec tergas nasū madidū
tibi sorde mapa] id est cum mapa.

Ad mensam de nare tua non extrahere nudis.

Sordes cum digitis. ne videare rudis

[Si tu sis in mensa et sentias te hñe aliquas sordes in narib⁹ tuis. caue
ne manib⁹ nudis extrahas a narib⁹ sordes itus exñtes. s. tñ nasitergio
aut veste tua latenter munda nares tuas. nā alif om̃s diceret te esse rudē
et male doctum. Con. [Nō extrahere de nare tua ad mensā nudis digitis:
sordes cū digitis: ne] p vt nō: vt non [videare]. i. videaris [rudis

Qua tegeris non veste manus siccato madentes

Nec mapa tergas dentes oculolqz fluentes

[Si habeas manus madidas: qz lauisti te: vel ppter causā altam: tu de
bes te seruare ne vnq̃ tergas man⁹ tuas madidas cū veste tua ex qua to
tum corp⁹ tuum ē cooptū. et si sis in mensa noli tergere vnq̃ dentes tuos
vel oculos tuos madidos cū mapa sup qua reponit panis et elca tua.
Con. [Non siccato manus madētes veste qua tegeris: nec tergas oculos
vel dentes fluentes mapa] id est cum mapa.

In propriis rebus laus est si largus haberis

De decus alterius res large dando mereris

[Quāuis largitas sit virtus opposita auaricie. hoc tñ itelligit de largi
tate in ppriis bonis. s. largitas i bonis alienis nō ē virtus. s. pot⁹ virtutis
x⁹. De cute non ppria scindit absqz vna. i. mesura. Con. Laus ē si hñi
largus in rebz ppriis [tu] mereris dedecus dando large res alterius.

Luxus opum. proles generosa. scientia forma

Bis duo sunt quibus extollit quis sine norma:

[Cū inter pctā mortalia pctā supbie sit illud qd maxime deo displicet
et hoibz: cauere debem⁹ ab oibz aliis t̃cipue ab illo. vñ quatuor res sunt
i mundo q̃ inducunt nos ad supbiā. s. abundantia diuitiaꝝ. nobilitas gñe
scia. et pulchritudo. q̃ supbia sit cauēda apud oēs hoies: t̃cipue tñ apud
hñes vnum vel plura ex quatuor bonis istis. Con. bis duo. i. quatuor sunt
q̃bz quis. i. aliq̃s [se extollit. i. eleuat]. sine norma. i. sine regula. s. luxus
et es abundantis. opum. i. diuitiaꝝ. Generosa. id est nobilis proles: scientia

tis: et forma. id pulcritudo.

Si nichil ex istis te cognoscas decorare

Non te magnifices ne pro stulto teneare

¶ Si tu cognoscas q tu non habeas aliqd ex quatuor pfectis: tu habes cam ad humilianduz te: qd si no feceris ab oibz p stulto statim eris reputatus et teneare. **¶** Con. Si tibi nichil. p no et aliqd: aliqd ex quatuor istis predictis no decorare: id est honorare: tunc. no magnifices. te vno. teneare. id est tenearis p stulto

A fumo. stillante domo. nequa muliere

Te remoue. tria sunt q possunt valde nocere:

¶ Istud est tertium capitulum huius libri: in quo actor scdm diuisionem prius positam ponit documenta: cōcernentia hominem maxime quo ad seipsum. Et dicit pmo sic q scdm sententiā salomonis in suis prouerbis tria sunt q eliciunt hoīem a ppria mansione scz sum? sillicidium et praua cōiunx: ideo ē cauendum a talibus. **¶** Construe Tu. remoue te. ab istis tribus scz a fumo. i. a domo in qua fumus dñatur et hoc prop oculis. et a domo stillante. i. in qua sunt sillicidia. et a muliere nequam. i. peruersa. ista tria sunt q possunt nocere valde

Duc tibi comparem morū sponsamq; venustam

Si cum pace belis vitam deducere iustam

¶ Si tu velis habere vxorem caue ne diuitie aut pulchritudo aut stultus eius amor te decipiat. q: cum ea aliter nunq bonum tempus habebis sed accipe consimile tibi in etate. in fortitudine. in diuitiis et in aliis rebus similibus et tunc viues in pace et dilectione cum ea. et aliter non. **¶** Con.

Duc tibi. i. accipe. sponsam. id est vxorem. venustam. i. pulchram. et comparem. id est consimilem. tibi morum. id est in moribus. si cupis. i. optas. deducere vitam iustam cum pace

Si tibi contingerit te cum meliore facere

Versus eum nolito genu sub crure tenere.

¶ Si tu sedeas cum aliquo: et ille sit maior te in dignitate potentia vel alias: caue ne sedendo reponas genua tua vnum supra aliud. Nam ille est neptus modus apud doctos et prudentes: ideo caue. **¶** Construe. Si contingerit tibi sedere cum meliore. i. societate vnius melioris te. nolito te tenere versus eum. i. ex pte sua. genua sub crure

Magnati vultu debes assurgere leto

Nec coniunctus ei nisi iusserit ipse docteto

¶ Si aliquis homo indignitate vel potestate veniat tibi in occursum: tu debes leta facie venire ante eum salutando ipsum: et honorem faciendo sicut pertinet eius officio vel dignitati: et nolē unq sedere prope eum: nisi prius ipse illud tibi plusq semel iusserit **¶** Construe. Tu. debes assurgere leto vultu magnati. id est domino temporali vel spirituali: aut eorum aliquo modo locū tenenti. nec. p et et non. et tu. ipse nō sedeto. cōiuncto

Libet

et donec [ipse iusserit] id est tibi preceperit

**In quacunque tibi non notam veneris edem
Munda superficies terre donet tibi sedem.**

[Si tu intres domum in qua noticiam non habes et te oporteat sedere: ratio quod dieu es inuenis. sedes tua debet esse terra et si sis maioris etatis sedes tua debet esse locus infimus et non altus. Nam laudabilius est quod dominus domus veniens dicat tibi surge et ascende: quam si diceret tibi: amice hec sedes non tibi congrua sed alteri maiori te id ab ista descende. **Construe.** [Superficies] id est planities [munda terre donet tibi sedem in quacunque edem] id est domum [veneris non notam] id est incognitam [tibi]

Cum pare instanti si vis potes ire licenter

Quod te precedat tamen hunc permittite libenter.

[Si tu vadas per iter cum aliquo alio qui non sit maior te in statu vel dignitate: tu potes ire cum eo absque hoc quod tu respicias locum inferiorum vel superiorum et non est cure siue ille precedat siue sequatur. cum ille sit tibi equalis. verum tamen si tu vis eidem tribuere honorem: ipse poterit ire prior et tu poteris sequi: aut ille poterit ire per locum superiorum vici et tu per inferiorum. **Construe.** Tu potes ire licenter [id est convenienter] si vis cum pare [id est cum tibi simili] [instant] id est equalis tecum gradiari tu permittite libenter hunc quod precedat te.

Si tibi contingat vel cum meliore vageris

Post pergas donec latus eius adire iuberis

[Si tu pergas cum potentiore sentiore vel digniore te: tu debes dimittere eum ire prius et debes ire posterius. et nunquam iungas te illi: nisi prius hoc ipse tibi iusserit. **Construe.** Si contingat tibi ut vageris] id est ambules [cum meliore pergas] id est ambules [post] et donec iuberis adire latus eius.

Si peregre pergas nunquam te iunge duobus

Disparibus curtus raro trahitur bene bobus

[Si tu ambules longe et per campos et tu sis solus et repias duos socios euntes per viam tuam: nisi cognoscas eos nunquam te iungas ipsis: quia tu nescis si sint boni vel mali. et si essent mali tu non posses te defendere de duobus si vel lent tibi damnum inferre. id est caue ab ipsis. **Construe.** si tu pergas. id est ambules peregre id est per patriam nunquam per non et unquam non iunge te unquam duobus. curtus trahitur raro bonus disparibus. Similiter tres non possunt bene concordare

Si quis dignetur offerre cephum tibi lete

Accipias modice bibas: et edasque facete

[Si tu venias a casu vel etiam sponte ad aliquam societatem quam inuenias cenantem: prandentem vel comedentem: et unus illoz offerat tibi ad potandum. tu debes vultu hilaris et iocoso cibum aut vinum accipere modicum bibere. deum facere id est honeste illud vas in quo bibisti reddere cum actibus gratiarum. **Construe.** Si quis dignetur offerre lete cepum tibi. tu accipias et bibas modice. et per reddas cepum facete. id est honeste.

Pauper et indignus si sis effundito totum

Et vacuum tu redde ciphum prius vndiq̃ lotum:

Si tu sis paup̃ p̃sona ⁊ sis indignus. respectu illoꝝ q̃ tibi dederunt a bibēdum tu debes bibere totū quod ē ī ciphō vel effundere residuum postea cū modica aqua lauare ciphū ⁊ totū lotū ei q̃ tibi dedit at̃ alteri re. s̃tinere. s̃p̃ cum gr̃a actōe ¶ **Costrue** Si sis pauper ⁊ indign⁹ effundito totum. ⁊ tu redde ciphum vacuum lotum p̃us vndiq̃

Quando ciphum capies auerso non bibe dorso

Nec facias offas de pane prius tibi morso.

Quando tu voles bibere cōvertas faciē tuā añ faciē alioꝝ. et corā. cis bibas. ⁊ caue ne vnquā bibas cōuersus ad dorsū alioꝝ ⁊ si velis ponere panē intra vinū. caue ne ponas vnquā panē quē semel inter dētes habuisti. ¶ **Costrue** [non bibe dorso auerso quando capies ciphum: nec facias offas de pane morso prius:]

Mensa tibi cubitum nunquam sustentet edenti:

Sed recte sedēas tecum seruito sedenti

Quādo tu eris in mensa nūquā ponas brachia tua supra mensā. q̃ q̃is q̃s ponit brachium suū supra mensā signū ē q̃ nō pōt brachia sua sustinere p̃pter aliquā deformitatem vel debilitatē. aut q̃ ipse est rusticus et nescit aliquod bonum. Et sic caue ne teneas extēsa brachia supra mēsa ¶ Itē tu debes seruire illi q̃ tecum sedet ministrando ei cibos in potu in escis ⁊ in alijs seruitutis mense Et maxime quādo ipse est maior te. aut q̃ tu iurasti eū. et q̃ ipse est p̃sona verecunda sicut sunt mulieres. ¶ **Costrue.** [Mensa nūquā] p̃ non ⁊ vnquā nō [sustente te vnquā] [cubitū tibi edenti] s̃ [tu] [sedēas recte. seruito sedenti tecum]

Sique ciphum capias vtraq̃ manu capias tu.

Et per vtrumq̃ latus non per ripam teneas tu

Si aliquis det tibi a bibēdum cū vno magno ciphō siue cū vna rassa tū nō debes accipere vnica manu. q̃ tu posses sic ponere ad terrā ⁊ ciphū ⁊ ip̃ in vinum. sed accipias ambabus manibz si opus sit. deinde bibas. postea reddas ciphum tenentē firmit̃ ciphū p̃ vtrūq̃ lat⁹. ⁊ non p̃ alterum t̃m. ¶ **Costrue** [q̃] p̃ ⁊ tu capies vtraq̃ manu ciphum si capias illum [⁊ tu teneas] illum [p̃ vtrūq̃ latus] si teneas illum: ⁊ [non p̃ ripam]

Cum pare si debes vel cum meliore iacere

In qua parte thori velit ipse quiescere q̃re.

Si tu velis dormire in aliquo lecto cū tuo equali aut cum superiore tuo tu nō debes te ponere in lecto nisi prius scieris ab eo in qua pte lecti ip̃e vult iacere. ¶ **Costrue** si tu debes iacere cum pare vel cum meliore [tu ip̃e] [quere in qua parte thori] [ipse velit iacere].

Cum quocunq̃ tibi prope vel procul accidit ire

Domum et esse suum quo quis sit et vnde regre

¶

¶ Si tu velis ire modicum vel multum longe a domo tua tu deb es hñ sociū: qz scribit p Salomonem. ve homini soli. qz cū ceciderit non habe subleuantem se. Et pausq tu ponas te in societate alicuius ⁊ ille sit tibi ignotus tu debes eidē tria q̄rere p ordinē. pmo vñ ipse est. scdo quod est. nomen suum tertio quo. i. ad quē locum ipse vult ire. nā rñsio istoz trium q̄sitorū satis indicabunt tibi si tu debeas cuz ipso ire vel non. **¶** Construe cū accidit tibi ire. pcul. i. longe vel ppe cum quocūqz hoīe regre ab eo nomen suum et esse suum. i. vocatōez suā quis ipse sit et vnde ipse sit ⁊ quo ipse pretendit ire

Cum quocūqz placet peregre tibi ducere gressus

Si potes hos teneas quos es pro posse professus

¶ Si tu vis ire extra habitationē vel patriā tuā ⁊ q̄ras societatem: si tu potes tu debes accipe illū vel illos cū quo vel q̄b⁹ tu alias iuisti: qz tu cognoscis modū illoz ⁊ ipsi cognoscūt tuū. ⁊ id melius ē te ire cū illis q̄ cuz alius extraneis. **¶** Construe cū placet tibi ducere gressus peregre cum quocūqz teneas hos si potes ⁊ pposse quos es p̄fessus

Cum tibi si pare pergās cum meliore peregre

Quod velit ipse velis tibi sic capiet nichil egre:

¶ Si tu vadas extra ⁊ habeas sociū: qñ eritis in mensa q̄re eidē q̄b ipse vult comedere. ⁊ qñ vos eritis i via q̄re ei si velit fori⁹ vel tardius ire: et sic de aliis reb⁹ quib⁹ pegrin⁹ indiget: nā hoc faciēdo tu cōplacebis ei et ipse tibi qd facere bonū ē ⁊ maxie in pegrignantes. **¶** Con. si p̄gascū pare tibi peregre. i. in longinco vel si p̄gas cū meliore tu velis illis qd ipse velit nichil p nō ⁊ aliqd nō capiet. i. accidet peregre sic

Si peregre pergās semper de nocte quiescas.

Surgas mane. sed hospitium de luce capeſcas

¶ Si tu vadis extra tu debes surgere tñ mane q̄tū vis: ⁊ maxie duz nota ē tibi via. s; tu nunq̄ debes expectare noctē ad capiendū hospitium: sed capias illud sp bona hora ⁊ de die. **¶** Con. si tu p̄gas. i. ambules peregre id ē extra quiescas sp de nocte: i. nō expectes noctē ad capiendū hospitium. ⁊ nunq̄ ābules de nocte. qz q̄ ambulat in tenebris nescit quo vadat tu surgas mane: sed capeſcas hospitium tuum sp de die

Inqz domum ruffi non accipias tibi pausam

¶ Namqz malignandi gerit in se deniqz causam:

¶ Qñ tu vis cape hospitium tu non accipias illud cui hospes ē hñ ruffus qz licet sint aliqui boni tñ sunt illi⁹ coloni⁹ multi mali ⁊ id p̄p̄ suspitēez quā posses hñe caue ne ibidē hospitium accipias. **¶** Construe. qz p ⁊ nō accipias tibi pausā in domū ruffi: deniqz. i. certe ipse ruffus gerit i se. id est se: id est secū portat cām malignādi

Ex apum iugulo. cerui lingua canis ore.

¶ In magnis pedibus caues: bleſoqz lepoze

¶ Quinqz sunt a quibus nos seruare debemus. Prīmū est iugul⁹ apum

scz qñ apes sunt in aliquo loco a quo volum⁹ eas remouere. ⁊ ille isiliū: ia nos mordentes nos ⁊ morſu ſuo ledūt pellē raliſiter ⁊ ipſa ſtatim tumefcit
 Secundū eſt lingua cerui. nā illa eſt venenofa. Tertiu eſt os canis rabidi:
 et etiā non rabidi qñ nos non ſumus noti. Quartū eſt ab homīe hūte ma
 gnos pedes. nā tales non ſūt audaces ſz m̄ḡm ſuū ⁊ ſeipos opprimere di
 mittūt. Et qñtū eſt ab adulate: nam lingua adulatoris forti⁹ pūgit enſe
 Con. tu caueas ex iugulo. i. ex morſu apū ⁊ caueas inq̄ a lingua cerui ⁊ ab
 ore canis. a magnis pedibus. i. ab hoīe magnos pedes habente. q̄ p et: a
 lepore bleſo id eſt ab adulate.

Siqua velis emere taxabis emenda modeste:

Nec magis siue minus iures: instabis honeste

¶ Si tu vis emere aliqd tu taxabis modeste emēda. i. p̄ciū rōabile ipones
 ⁊ cauebis a iuramētis ⁊ piurijs q̄ ſolent fieri in iſtis venditiōib⁹ ſz: hone
 ſte tu oſferes p̄ciū rōabile n̄ offerendo magi vel min⁹ quā tu p̄tēdis dare.
 Con. ſi qua velis emere. i. aliqua tu taxabis honeste emenda: nec p et nō
 iures p̄us magi ſiue minus ſed instabis honeste

Obliquo nullum de bes corrodere Dente

Et liuoris acu nunquam tu purge latente

¶ Tu nunquā debes diffamare aliquē. qz ſi dicas aliqd malū de p̄rio tuo
 tu poteris dicere corā talib⁹ ⁊ tali hora q̄ illud vertet in maxīm dānum illi
 us de quo loqueris. ⁊ hoc forſan non dicis niſi p̄pter inuidiā p̄pter quā i
 p̄tā alicuius nunquā debes dicere aliquid qd̄ vertat i dānum vel dedec⁹
 alterius. Con. nullū p non ⁊ vllū. tu non debes corrodere. i. vituperare vl
 lū. i. aliqd dente obliquo. i. peruerſo. ⁊ tu nunquā punge aliqd acu. i. ma
 la locutione latente liuoris. i. inuidie

Si quem p̄cellas super probitatis honore

Ne iactes: qz laus proprio sordescit in ore:

¶ Si p̄pter ſciam tuā p̄pter diuitias tuas p̄pter aliqua alia bona naſe
 vel fortune tu excedas aliquos: caue ne vnquā de hoc te iactes: nā ſic illi q̄
 faciūt aliqd bonū p̄dunt retributiōez illius boni p̄pter ipſi⁹ iactantiā. ita
 res laudabilis de ſe iā amplius non eſt laudabilis ſi q̄s ſeipm iactet. Con.
 ſi p̄cellas. i. excedas quem. i. aliquem ſuper honore probitatis. ne p non
 iactes te qz laus ſordescit in ore p̄prio

Hospitibus letum debes ostendere vultum.

Vultus enim letus dandi tibi duplicat cultum

¶ Si tu recipias hospites ad conuiuiū vel aliter in domo tua. aduerte ne
 eiſdē vel corā eis a quomō iras caris. nā iocūda facies ⁊ hylaris hoīs dātis
 multiplicat honorem doni. Con. tu debes oſdere vultū letum hoſpitib⁹
 tuis enim p̄: qz qz letus vultus duplicat tibi cultū. i. honorem dandi

Pocte dieqz mane cubiturus vespere laudes

Hospitibusqz tuis dum discedis dato laudes

¶ Et nō videaris i gratus tā apd̄ deū q̄ apd̄ hoīes: tu debes ad min⁹ ter

¶ ff.

In die trahere laudes dñi. s. qñ surgis a sōno: qñ surgis a mēsa. ⁊ qñ vades ad lectū. Similiter hospites tuos debes salutare bis i die. s. mane ⁊ nocte ⁊ nūquā discedere ab eis nisi pñs eos salutaueris: vt non sis de illis q̄ discedūt hospite insalutato. Con. tu: cubiturnus. i. q̄ vis ire ad. lectum dato laudes. deo sup. q̄. pet. die vespere ⁊ mane: dñr p̄ qñ. quādo. discedis. id est recedis. dato. i. reddito. laudes hospitibus tuis

Irritare canem noli dormire volentem

Nec moueas iram post tempora longa latentem:

Sicut tu non debes irritare canem volentē dormire quem times vt te mordeat. sic non debes mouere iram t̄pis p̄teriti. nā sicut dicit catho. Officium mali hominis est suscitare irā t̄pis p̄teriti. Con. noli irritare canē volentem dormire: nec moueas iram latentem post longa tempora.

Compescas os arte male ne praua loquatur

Ne malus irrumpat feto; latrina regatur.

Sicut ille q̄ nō vult fēire fetorem latrinae cooperit foramen latrinae ne p̄ illud mal⁹ odor exeat. ita hō volens se custodire ab odio oīm aliorū d̄s seruare se ne ab ore ipsius p̄cedat verbū iniquū: ⁊ q̄ de ipso nolet esse loquutum. Con. tu. cōpescas. i. refrenes. os. tuū. ne loquatur male. i. inque praua. i. res prauas. latrina. i. locus fetent. regatur. i. cooperiatur. ne. pro vt ⁊ non: vt. malus feto; non irrumpat. i. in apertum procedat

In p̄prie speras fora dum petis era crumene

Fallitur ad fora spes dum burse sunt aliene

Si tu vadas ad aliqd̄ forū vel ad aliquem aliū locū sub intentione alis quid emendi. tu debes tibi prouidere de pecuniis sufficiētibus ad emendum illud q̄ vis emere. ⁊ nō p̄fidas vnquā i pecuniis alteri⁹: qz multi i hoc decipiunt: qui dū sūt in foro emūt q̄ habere volūt confidendo in pecuniis aliene burse. ⁊ tandem reducunt ad magnā paupertatez: aut ad grāde decedunt: qz dum d̄s eis non possunt q̄ promiserunt implere. Con. speras. i. fiduciam habetas. dum. pro qñ: quando. petis fora in era p̄prie crumene. Fallitur ad fora spes dum burse sunt aliene.

Est tibi sūmus hono; soluere: solve libenter:

Si credideris emes vendes viuesq; decenter.

Si tu debeas aliqd̄ nūquā maneas i debito nisi vt min⁹ poteris. ⁊ sic soluere solaris libet: nā qñ hoīes istd̄ sciēt tibi bona terrena eueniēt: qz tu emes tu vides ⁊ viues honorabilis ⁊ cū hoc pro meliori p̄cio iuenis q̄ tibi seruient. Con. soluere cito est tibi sūmus hono;. idcirco solve libenter si. tu credideris michi. tu. emes. tu. vendes: qz. pro ⁊: tu. viues decenter.

Nil super hoste tuo tua lingua minando loquatur

Hostem nanq; suum munit quicunq; minatur:

Si tu habeas vnū inimicū: tu nūquā debes eidē inferre minas: qz dum ipse sentit te sibi minas intulisse ipse se munit ab oī p̄re qua posses sibi nocere: ⁊ sic q̄eunq; minas hosti munit hostē. Con. nil. pro nō ⁊ aliqd̄. lingua

ma nō loquatur aliquis minādo sup hoste. i. iūmico tuo nāq p qd. qd ille. munit. i. fortificat hostē suū quicūq minat. i. minas pfert.

Nūq thorum caucas alienum mittere calcem.

Alterius noli in messem tu ponere falcem

Cum quilibet teneat vinere labore ppo: tu debes te servare ne velis sumere p te labores alterius. et p maiora rōe debes te servare ne violes uxorem filiā neptē vel ancillā alteri? hoīs. nā tales deus pmittit et in hoc seculo et in alio puniri: quare saltē timore pene timendum ē et cauendum a tū delicto: quāvis amplius timore culpe. Construe tu noli ponere falcē in mēse alterius. qd p et et noli ponere calcē. i. pedē: et ponit ps p toto i thorum. i. lectū alterius. i. ab isto caueas.

Ultra quam vestis non extendas tua crura:

Nec nimis expendas si vis vivere sine cura.

Csicut ille qui ē in lecto et dormit extendēdo pedes suos patit frīgū et ille qui plus exponit qd lucret statim ad paupertatē deducitur: ideo si vis cavere a erigore noctis nō extēdas pedes ultra mensurā lecti. Similiter si vis evitare paupertatē non exponas ultra lucrū tuū: sed citra vel sp aliquo de residuo habeas. Construe nō extēdas tua crura: i. pices tuos. qz ibidem ponitur ps p toto ultra vestis extēdatur. nec p e. nō: et non exponas nimis si vis vivere sine cura. i. sine sollicitudine

Qui plus expendis quā sūma rerum rependit.

Non āmiretur si paupertate grauetur

Cille qui plus exponit qd lucretur aut qd habeat i redditu sui patrimonii. officii vel beneficii non dī āmirari si in fine alicuius tēpōis sit pauper et inops. qz pū debet compensare quantum posset rationabiliter et debite. exponere. Con. ille qui exponit plus qd sūma rerum: rependit. i. eidē tribuit talit non āmiretur si grauetur paupertate:

Si tecum comedat seruire memento minoꝝ

Par tibi tuqz pari tribuas cultum melioꝝ

CSi tu sis in mensa cū tuo pare inferiorē vel meliorem: tu nūq debes pccere seruitio tuo. qz debitū facis meliorem serviēdo: honorē acqris pari tuo aut inferiori seruitiū exhibendo. Con. memento seruire mīori si ipse comedit tecū. memento seruire pari tuo. si par tuus comedat tecum et tribuas cultū: i. honorē meliori te si comedat tecum

Si tibi quis loquitur vultum tu cerne loquentis

Et sua verba tue secretis insere mentis

CSi aliquis tecum loquatur: tu debes sp eū videre in facie. nā nūq eque bene poteris recipe vbum loquentis tecū si faciē eius non videas: sicut si oculos tuos fixos in eius faciē habeas: et tō in faciē docētis te itende nam ppter hoc facilius quicquid ipse dicet memorie. tue commendabis

Construe si quis loquitur tibi tu cerne vultum loquentis tibi et insere sua verba secretis tue mentis.

Site forte domus aliena vocavit ad escas:

B III.

Donec preceperit mense nulla loca capescas

¶ Si tu fueris invitatus ab aliquo ad prandium vel ad cenam: quando venies ad capiendum locum in mensa. caue ne sedeas donec postquam ipse qui invitavit te preceperit. et sedeas sic post preceptum eius ubi ipse tibi preceperit. nam obediens eidem teneris de loco postquam ad vocationem suam veneris. **¶** Con. si domus aliena. i. aliquis extraneus. nam ibidem ponitur continens pro contento [vocavit te forte] id est a casu [ad escas] id est ad comedendum [nulla] pro non et vlla: non [capescas] id est capere incipias vlla [loca mense: donec] ipse qui te vocavit tibi preceperit

Si te maior pelvis famuletur aquosa

Ad manicas eius tua sit manus officiosa

¶ Si aliquis maior te ante introitum mense vel post mensam velit ut cum aqua tuas tu laues manus tibi aquam cum pelvi presentando accipe eam per manicas ut prius te accipiat aquam. et licet vos ambo simul lauetis de eius precepto: tamen ipse semper prior. **¶** Con. si pelvis aquosa] id est instrumentum in quo tenetur aqua [famuletur] id est presentetur tibi [maiori te]. i. per maiorem te [tua manus sit officiosa] id est servies [ad eius manicas] ut ipse lauet prius te.:

Si videas opus esse: cibos succurre parando.

Sicque necesse monet mense famulabere stando

¶ Si tu videas quod sit multitudo gentium in domo quam inhabitas tu debes invare ad parandum prandium et cenam: et si videas ultra quod sit necesse: quoniam tu scis de bona domo. tu tamen non sedebis in mensa nisi donec post alios. Istos tuas rectas servies aliis qui erunt in mensa: quia hoc faciendo tu facies domino domus placitum et tibi ipse honor. **¶** Con. tu [succurre]. i. auxilium presta [para] do cibos si videas esse opus: quod] p[er] et tu [famulabere]. i. servies [stando]. i. directus [mense. i. in mensa si necesse. i. necessitas monet te

Si maior tecum comedens potaverit. esce

Non appone manus: sed illi mantile tenesce

¶ Si tu comedas cum aliquo maiore te et ille bibat: interim quod ipse bibit tu non debes ponere manum intra discum in quo secum comedis: sed potius eides tenere societatem bibendo sicut ipse. nam in hoc tua ostendit urbanitas. **¶** Construe si maior id est dignior: vel potentior te comedens tecum potaverit. non appone manum: esce. i. ad escam sed tenesce. i. tene. et ponitur per unum pro pumituo. ei mantile id est societatem mantilis vel mese scilicet secum bibendo

Si par vel maior fuerit tibi forte locutus.

Donec finierit sua verba sile quasi mutus

¶ Quando aliquis tecum loquitur siue sit maior siue minor te: tu nunquam debes interrumpere sermonem suum: sed prius audi omnino etiam rationem suam. et postea poteris respondere eidem ad singula puncta sue rationis. **¶** Con. si par tuus vel maior te fuerit locutus tecum sile quasi mutus donec ipse finierit sua verba

Raro fedelissio: vel nunquam creditoz esto

Multis huius enim geritur res sine molesto

C Si aliquis alicui debeat pecunias: et ille q̄ est debitor: roget te vt sis f̄ deiussor p̄ eo apud creditorem. ne sibi ob debitū eueniat aliq̄ detrimentū tu debes multū refutare ad hoc faciendū. nā p̄pter talia mlti amici finalit̄ sunt inimici. Similiter si aliq̄s petat pecunias a te ad accōmodendū nisi tu eū bene cognoscas p̄ experientiā nunq̄ eidē sis creditor: ne placitū q̄ etoem tu facis postea p̄uertat̄ in displicitū si ipse tibi mētiat̄. Con. nūquā p̄ non et vnquā. nō esto vnq̄ creditor vel fideiussor: q̄ si fueris hoc sit raro enī p̄ q̄a: q̄. res huius gerit̄ multis: i. apud multos sine molesto

Hec fugias. fastum. talos. lupamq; tabernam

Si decus et vitam tibi queris habere supernam.

C Ad hūc vitā eternā p̄ qua finalit̄ ordiat̄ es quatuor sūt fugiēda. s. supbia vite q̄ cōsistit in hitib⁹ seu idumentis. i. supbia elata locutōe: i. p̄sumendo valere plusquā alii. et sic de aliis sp̄ib⁹ supbie. scd̄z q̄ oportet fugere est ludus. nā p̄ ludū multi diuites effecti sūt paupes: tertiu est meretrix. nam illā sequētes deserit finaliter destructos et iopes. Quartū est taberna siue nimia assiduitas in cōuiuiis: q̄bus dimissis q̄s pōt puenire i hoc mūdo ad honorē: et deū ad vitā sēpiternā. Con. si q̄ris h̄c tibi decus et vitā supnaz fugias hec. s. fastū. i. supbiam talos. i. ludos ludam. i. meretricem q̄ p̄ et tabernam id est conuiuiā.

Si bene bis orare deum thalamum tibi claude

Alit̄ illi qui cuncta videt tacita p̄ te plaude:

C Si tu vis facere aliquā deuotā orōem. tu non debes eā facere eundo p̄ villā deambulando p̄ camerā: sed vade ad ecclesiā q̄ est locus p̄picius ad orandū: et si non habeas spaciū eundi ad ecclesiā. intra camerā tuā secretam. et clauso prius hostio poteris valde deuote olare deū. Con. Si tu vis bene orare deū claude tibi thalamū. i. camerā secretam et plaude illi. i. laudes da illi prece tacita q̄ videt cuncta.

Siquis descendat ab equo vel equum graue scandat

Te presente. tua manus auxilium sibi pandat

C Si in p̄ntia tua aliq̄s descēdat ab equo. vel ascēdat supra equū. et ipse i. digeat iuuā mine aut p̄pter senectutē aut alias. tu debes eū iuuare ad ascēdendū vel descēdendū. nam in hoc tua ostēditur urbanitas. Con. Si q̄s descendat ab equo vel scāda. i. ascēdat graue. i. grauit̄ equum manus tua p̄d̄at. i. i. pendat ei deus auxiliū id est iuuamē sibi si talis hoc faciat te p̄ntē. i. te existente in p̄sentia

Des tacite que das pro christi nomine tibi

Exemplum dandi spectando potes dare cuius.

C Si tu vis dare alicui amore xp̄i. tu debes illud tū facere secrete. quare tū potes. nam dicis in euangelio. Cum facies elemosynas nesciat dextera tua q̄ faciat sinistra. et cōsiderādo istū modū tu potes dare q̄ ilz petēt q̄

nole xpl. Con. tu debes tacite. i. occulte illa q tu das p noie xpi si vis tu pa
tes dare cuius exēplū dādi spectādo. i. aspiciēdo ad hoc hō dēz ē.

Rem de qua loqueris digito monstrare caueo

Nec dum sermo fit ouibus ouile videto

¶ Si tu loquaris alicui de aliquo hōe aut de aliq re: caue ne oñdas sine
dēz oñtes rē de qua loqris cum digito. nā ille mod⁹ turpis est. Et similē
si facias aliqū sermōnē ⁊ loquar de luxuria: caueas tūc ne p posse tuo
respicias hōies luxuriosos. ⁊ sic de aliis delictis. vnde in textu per oues de
bem⁹ intelligere pptm audientē pōicatore: ¶ Con. caueo monstrare
digito tuo rē de qua loqris ne p et et non. et dū p qñ: qñ sermo fit super/
ouib⁹ non videto. i. respicies ouile. i. astum de quo loqueris.

Inconstans animus. oculus vagus. instabilis pes

Hec sunt signa viri de quo michi nulla boni spes

¶ Si tu vis cognoscere hōies in quibus nullo modo est confidendum tu
debes notare ista tria signa. nā quādo cūq videbis hōiē inconstātem
in animo suo non speres in eo nam si in rebus suis ppius est inconstans.
quomodo i tuis aspiciet qui scilicet non habet aspectum recte directum
recum loquentem. oculis suis huc vltra vagantem. non cōfidas in eo. Et
si p ternio videas hominem non trabentem morā continuā alicubi: sed
hodie in vno loco crastina die in alio non cōfidas in eo. nec in aliquo in
quo sit aliqđ istorū trium signorū. ¶ Construe hec tria signa viri id est ho
minis sunt in illo in quo nulla p non et villa spes boni non est michi scilicet
anims inconstans oculus vagus id est huc illuc respiciens et pes ins
tabilis:

Quācito descendis ab equo calcas remouendum

Est de calce tuo tibi donec iter sit agendum.

¶ Si tu descēdis ab equo tu debes immediate remoure a pede tuo cal
caria. nā illa nō possunt nocere tibi ad itinerandū. et nunquā illa ponas i
pedibus tuis donec velis capere iter. Con. quācito. i. imēdiate qđ tu del cē
dis ab equo calcare est remouendum de calce tuo. i. a pedib⁹ tuis donec i.
quousq iter sit agendum tibi

Extrahere summis est cuiuslibet ocrea stricta

Si te maior sit: sint cetera sumpta relictā.

¶ Si tu sis p cāpos ex patriā i aliq bospicio cūz hōie fortiore potentiores
vel digniores te q hz ocrea in pedib⁹ quas vult remouere. tu debes eūdem
inuare extrahendo ocrea pōicta. Sz si sit minore te nō teneris illud faces
re. quod si facias illud erit i te humilitatis exēplū. ¶ Con. Si ocrea. i. de/
dis calciamentū est stricta. i. angustā nimis cuiuslibet id ē quocūq extrah
be. i. a pedibus remoue. ⁊ maxime si ille sit maior te. et extrahē inq cetera
sumpta q sunt relictā a te si talia sint

Pilea vel quicquid geris in capitis regione.

Si magno loqueris dei seruis. cito pone

Faceti.

¶ Si tu sis ecclesia et seruas sacerdoti missam celebranti vel alias: aut si tu loquaris magno homini in potestate dignitate vel scia constituto: tu debes talibus famulari capite discooperto: nisi tales precipiant tibi quod aliter facias: aut patrie modus sit alius. **¶** Con. si tu loquaris magno homini quod per et: si tu seruis deo pone: et de pone: simplex pro coposito cito. i. statim pilea. i. pileum vel quicquid. quacunque rem tu geris in regione capitis

Dum comedis manus incedat mense tua soli.

Aut caput aut aliud membrum tibi scalpere noli.

¶ Quando tu es in mensa nunquam debes tenere supra mensam brachia: sed solum manus et nunquam debes scalpere tibi caput aut aliud membrum: quia illud agere est inhonestum. **¶** Con. dum per quod: quando comedis tua manus incedat soli mense. noli scalpere tibi caput aut aliud membrum

In potum sufflare tuum nolito cibumque

Ne sputo maculare tuo videaris utrumque

¶ Si tu sis prope ignem et videas quod olla nimium feruet et usque ad effusionem: tu non debes ad prohibendum sufflare intra olla: similiter si olla tua sit nimium calida aut esca vel potus nimis calidus: nunquam refrigeres sufflando: quia flatu hominis cuiuscunque videtur rem maculare quam anbeli tu suo refrigerare petit. **¶** Con. nolito sufflare in potum tuum: quia per et in cibum tuum: ne videaris maculare utrumque sputo tuo

Pocula si sumas tu mergas labia modeste.

Qui prope fert nasum non potum sumit honeste

¶ Si tu accipias ius quod est in olla tua sorbendo illud propter cerebri purgationem caueas ut illud fiat honeste. i. non itingendo nasum intra ius tue offe aut si is rei nam illud foret inhonestum. **¶** Con. si sumas. i. accipias pocula. i. ius tue offe tu mergas tua labia honeste ille qui ferti. portat nasum prope talis non sumit potum honeste.

Non extollaris si soris tibi prospera cedant.

Nam deus ingrato cito tollit munera que dat

¶ Si in paruo tempore tu acquiris multa bona. non oportet quod propter hoc eleues te ipsum. nam sicut deus te regendum fortune dedit ad tibi bona tribuendo. ita dabit ad aduersa prescendendo te secundum merita et etiam delicta tua tre mouendo tibi bona que ipse tibi dederat. et plus in anno quam ipse dederit tibi in sex vel in decem. **¶** Con. Tu non extollaris. i. per superbiam eleueris si soris est fortuna prospera cedat. i. locum det tibi nam per quod: quia deus tollit cito munera que ipse dat homini ingrato.

Quicquid agas hosti nunquam tua damna loquaris

Neque tua nunquam de potestate queraris

¶ Si tu habeas inimicum tu nunquam presentia sua debes loqui de tuis damnis. nam aliter tu faceres eundem letum et paratum ad nocendum tibi. si etiam tu non quod debes loqui de paupertate tua quia aliquid laudarent te et tenerent de te copiam qui non facient quod scient paupertatem tuam. **¶** Con. Nunquam per non et unquam. non

loquaris. i. non dices vnq̃ tua dāna hosti. i. inimico tuo quicq̃. i. quācumq̃ rem agas. i. facies neq̃ p̃ et nō et nō queraris. i. conq̃raris vnquā de paupertate tua cuiquam. i. alicui:

Ne tristere nimis si soris aduersa tibi sit

Quia deus hos temit et se se visit

¶ Si fortūe sit tibi cōtraria. i. i pōitiōe bonorū tuorū vel in morte penitum aut i infirmitate corpis ppriū. n̄ pp̃ hoc debes nimis grandē assūere tristitiā. q̃ de hoc forsitā facit ad delēdū pctā tua. et de hoc scriptū est i psal vīrga tua et baculus tuus ipsa me p̃solata sūt. Con. si soris. i. fortūa sit tibi aduersa. i. cōtraria ne p̃ nō intrustare. i. tristitiā recipias nimis. nā p̃ q̃a q̃ deus tētat hos quos diligit et ipse deus visit. i. cito. videt eos

In te si domina dominusue tuus moueatur

Dum cadit ira nihil in eo tua lingua loquatur.

¶ Si tu habeas dñm vel dñam. et alter eorū irascendo recū loquat̃: cane nerūdeas eidem scdm iram suā. s̃z dimitte eos refrigerari postea dic. quid agere intendas. q̃ ipsi te tūc melius intelligent. nā vt dicit catho. Impe dit ira aīm et. Con. si dñs tuus ve p̃ṽt vel dñā tua moueat i te tua lingua nil p̃ n̄ et aliqd. nō loquat̃ aliqd i eo dū p̃ q̃dū: quādiu ira cadit

Nuncia si tuleris coram magnate: fer eque

Iussa loquens tacite breuiter docte lepideq̃

¶ Si tu sis nuncius alicuius in aliquibus verbis et maxime corā magnate. i. coram p̃ncipe vel ep̃o. tu debes seruare faciendo sermonem tuū in q̃nq̃ conditiones. p̃ma est q̃ nō dicas nisi verū. Scda est q̃ tu loquar̃ sine grandi murmure. Tertia est q̃ loquaris breuiter. Quarta est q̃ loquar̃ sapienter. Et quinta est q̃ tu loquaris orate. Et si tu loquaris pro aliquibus. sufficit tibi q̃ tu dicas ea que fuerūt tibi tradita ad dicendum. Con: strue si tu tuleris nuncia coram magnate. tu loquens tacite. breuiter. docte id est prudenter q̃ pro et lepide id est orate fer id est proferas eque id est equaliter iussa id est precepta.

Si tibi quis dederit gratis bona sumito grate

Et data cum dante laudentur plenius a te.

¶ Si aliq̃s fecerit tibi aliqd donū qd nō meruisti ab eo. tu debes sumere gratis postq̃ eidem ita placet facere. et licz donū ip̃m sit p̃uī valoris: tu debes tñ laudare quantū si esset magni valoris. nō solū ip̃m donū. sed etiā donantem. Con: si quis. i. aliq̃s dederit tibi gratis. i. gratuite bona tu sumito illa grate. i. gratiose et data. i. res date laudent̃ plenius id est perfectius a te cum dante id est cum illo qui donat

Si cupias iustum vel honestum noscere vere

Intra tecta sui debes vtrūq̃ videre

¶ Si tu consideres cognoscere vnū hoīem iustū vel honestū: et scd̃ rei veritatē tu nō poteris facere in loco publico. q̃ multi sūt ypocrite q̃ ostendunt faciē bonā exterius. quāuis sint mali interius. Sed tu potes cognoscere

vitam eorum esse honestam vel non: si cū eis modicū in domib⁹ eorū con-
uerſeris. ¶ Construe [si tu cupias]. i. optes [noscere]. i. cognoscere [ve-
re]. i. veraciter hominem [iustum vel honestum] tu [debes videre utranq; in-
fra recta sui]. i. sue habitatiōis.

Sit tua munda domus & in ipsa quicquid habetur

Dens: manus: os: oculus: nares tibi mane lauentur

¶ Si tu vis vivere cum sanitate inter familiam tuam: tu debes esse mun-
dus & honestus in factis tuis: & in dictis tuis. ita q tu laues dentes tuos.
man⁹ tuas. os tuū. & sic de siliibus. nā talia multū conferūt ad sanitatem
corpiſ hūmā. ¶ Con. [dom⁹ tua sit munda & qcquid]. i. qcunq; res [hētur
id est continet in ipa [dens] id est dentes tui [manus] tue [os tuum] oculus
tus & [nares] tue singulis [lauentur] diebus

Noli culpāre dapes quas sumere speras

Si quis preponat coram te nil sibi querās.

¶ Si tu fueris invitatus cū aliquib⁹ & tu videas dapes quas tu vel alius
comedes: licet ille forſan non sint multū bñ ad placitū tuū tu non debes
pp̃ hoc culpāre illas. & nō debes unquā q̃rere i domo extranea illd qd tu
nescis si ē i tñ domo vel nō. ne teip̃s aut hospitē tuū i aliquo dānes. ¶ Con.
strue. Tu [nolito culpāre dapes quas sp̃as sumere]. i. comedere [si qd p̃-
ponat corā te: nil] p non & aliquid. non querās aliquid sibi

Rumores fugias tu nuncius esse sinistri

Nec sine te cupias tu nomen habere magistri

¶ Caveas ne unquā sis nou⁹ inuētor rumor. & ne sis nūcius male rei: & ne
velis accipe nomē alicui⁹ dignitatis vel officii sine re. nā poti⁹ hoc foret
tibi dedec⁹ quā foret honor. ¶ Construe. tu fugias rumores: i. inuocatiōes et
caveas esse nunci⁹ sinistri i. alicuius mali ne p & et non. et nō sinas id est
pmittas te habere nomen magistri sine re ipsa.

A quocūq; viro missus quicūq; tibi sit

Docte sustineas quocūq; malum tibi dicit.

¶ Si aliquis domin⁹ cui seruis dirigat te ad alium dñm vt tu nūcies ei:
dem ex parte dñi tui aliqd quod eidē displiceat. ap̃e forſā insurget contra
te p verba iniuriōsa. sed de hoc nō multū cures dñm modo seruias dño tuo
sicut debes: ¶ Construe. Quicūq; tu sis missus a quocūq; viro: sustineas
tibi docte quocūq; malum alius dicit tibi

Noli maiorem te castigare super te.

De qua si vellet posset tibi damna referre

¶ Tu non debes castigare maiorem te sup re: vel de re p qua ipse posset
tibi inferre damnum. Nam prius quā aliquē corrigere velis p̃us resolvicere
debes an illd facere teneari ex officio vel aliē: & an ipse se corrigat pp̃ te.
vel non. ¶ Construe. Noli castigare. i. corrigere maiorem te sup re. i. de qua
re ille quem tu castigas posset inferre tibi dāna si. vellet.

**Non intromittas de re qua nichil ad te
Pertinet / ne stultū vel nequam q̄sque probet te**

Si tu videas aliquod malū fieri: et tuū loq̄ de illo malo nichil p̄fiti: tu debes tacere: tu nūquā debes te interponē. q̄ q̄ se interponit de rebz alienis ab oībus statū iudicā scult? vel mal? *Construe.* Nō intromittas te iō ē interponas [de re] de [qua nichil ad te p̄tinet ne. p̄ et non ut. quīq̄. i. quīq̄. p̄bet te stultū. i. fatuū. vel nequam. i. puerum.

Pro modico tibi non est offendendus amicus.

Nullus amicie rem perdit ni sit iniquus

Si tu habeas vnū amīcū quē diligis a longo tpe caveas ne saltē p̄ te pua eiōē facias displicītū. q̄ ex q̄ amicicia ē it̄ duos hoīes illa nūquā dissoluet nisi ab iūquo. et iō ne it̄quus videaris nūquā p̄ te soluat amicicia. *Construe.* amic? non ē offendend? tibi. i. a te. p̄ modico. null? ni sit iniquus id est malus. p̄dit rem. i. possessionem amicicie

Filia si tibi sit cui vernet nubilis etas

Claustri siue viri propteres huic iungere metas

Si tu hēas filiā sororē aut neptē q̄ sit etatē sufficiētis ad hūmū maritū at ad ponēdū iūctōē: quācto poteris tradas eā marito aut relictōi nā tu nodia talū rex mult? obest nullis p̄dest. et cū hoc facies honorē tuū. *Construe.* si filia sit tibi cui v̄nat. i. floret. etas nubilis. i. m̄rimonialis. propteres. i. festines. iūgere huic metas claustrī siue. i. p̄ vel: vel viri.

Raro breues humiles vidi rufosq̄ fideles

Albos audaces mīroz magnos sapientes

Sunt aliqui hoīes q̄bz iūnt aliqua iūcia p̄bitat? aut malicie. hoīes p̄ue stature sunt cōiter magni ai. et ideo sunt supbi siue elati: hoīes rufi sunt cauti et malicio si. hoīes albi sūt raro audaces: s̄ frequent? timidi. s̄ hoīes magne stature rari sunt sapientes. *Construe.* vidi raro. i. tarde hoīes. breues. i. puos. humiles q̄. p̄ et vidi raro. rufos fideles. vidi raro. albos audaces. et mīroz magnos esse. sapientes.

Sedulus in studio puer in templo pius esto.

Pacificè redeas per vicos atq̄ plateas

Quando tu es in ecclesia tu nō debes dicere verba vana: s̄ continuo laudare deū audēdo diuinū officiū et dicēdo horas tuas. eūdo p̄ vicos tu debes esse pacific? nō dicēdo murmur: nec huc vel ultra aspiciēdo. s̄ dis recte eūdo p̄ viā tuā nūquā morā trahendo in loco publico *Construe.* tu. sis. sedulus. i. cōtinuus in studio. et o. puer. esto. pius in templo. i. in ecclesia redeas p̄ vicos. et p̄ plateas pacificē. i. qui te

Faceti glosa finit feliciter

